

УДК 338.4(447):351.823

Ю. С. МАЛЬКО

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СКЛADOVA ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ

Обґрунтовано шляхи розвитку людського потенціалу з точки зору політики сільського розвитку, виявлено можливості використання досягнень інформаційних технологій для підвищення кваліфікації та професійного рівня селян, посадових осіб місцевого самоврядування та представників державної влади.

Ключові слова: політика сільського розвитку, розвиток людського потенціалу, управління знаннями, спільнота практиків, дистанційне навчання.

The ways of human development in the context of rural development policy were justified, the possibilities of using achievements of informational technologies to improve the skills and professional level of farmers, local elected deputies and governmental officials were revealed.

Key words: politics of rural development, development of human potential, management of knowledge, association of practical workers, distance studies.

Політика сільського розвитку, яка вже давно набула поширення в європейських країнах, передбачає не лише створення умов для комфортного життя сільського населення та забезпечення їх життєдіяльності, але й розвиток людського потенціалу, що включає навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовку тощо.

Для України характерним є вкладання коштів, особливо бюджетних, більшою мірою у відновлення, ремонт об'єктів інфраструктури в сільській місцевості, ніж в людину. В європейських країнах найкращим об'єктом для вкладення інвестицій вважається людина, а усвідомлення цього факту стало поштовхом до появи такого поняття, як "людський капітал".

У той же час значна частина населення України, особливо сільського, не використовує наявних можливостей для навчання, зокрема пропонувані міжнародними організаціями. Таким чином, проблема розвитку людського потенціалу в сільській місцевості має принаймні два аспекти: недосконалість структури бюджетних витрат і відсутність належної мотивації в сільського населення щодо навчання та розвитку особистості. Ця обставина викликає необхідність розроблення механізмів розвитку людського потенціалу в межах державного управління.

Питанням політики сільського розвитку в Україні значну увагу приділяли такі науковці, як О. Бородіна, О. Павлов, Л. Шепотько, В. Дієсперов, І. Прокопа, Ю. Губені, М. Малік, Т. Гром'як, В. Юрчишин, П. Саблук та ін. Окремі автори,

зокрема О. Бородіна, І. Прокопа, О. Павлов розглядають політику сільського розвитку, відштовхуючись від основного її суб'єкта – сільського мешканця та наголошують на необхідності дотримання людиноцентризму в політиці сільського розвитку. Однак питання розвитку людського потенціалу на селі та підвищення професійного рівня селян усе ще залишаються недостатньо врахованими при формуванні пропозицій щодо політики сільського розвитку. Особливо важливим у цьому зв'язку є необхідність навчання людей, які реалізують державну політику, спрямовану на сільський розвиток на регіональному та місцевому рівнях. Ці питання піднімаються в публікаціях Т. Маматової, О. Кіреєвої, О. Тертишної та стосуються управління знаннями у сфері публічного управління, однак вони потребують більш глибокого опрацювання.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів розвитку людського потенціалу в контексті політики сільського розвитку, виявлення можливостей використання досягнень інформаційних технологій для підвищення кваліфікації та професійного рівня селян, посадових осіб місцевого самоврядування та представників державної влади.

Ефективність політики сільського розвитку значною мірою залежить від професіоналізму та компетентності посадових осіб, які її здійснюють на місцях. Від їх обізнаності та спроможності донести до селян головні завдання та перспективи подальшого розвитку залежить рівень досягнення поставлених цілей та виконання стратегічних завдань розвитку. У процесі підвищення обізнаності значення має не лише характер знань, а й способи їх отримання.

За результатами соціологічного дослідження, виконаного Інститутом соціології НАН України та Благодійним фондом “Інтелектуальна перспектива” для Українсько-швейцарського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” (DESPRO) в 2010 р., основним способом набуття нових знань щодо місцевого самоврядування працівниками та керівниками місцевої влади визнано самоосвіту [5]. Цікавими з практичної точки зору є й інші результати опитування:

- найменш поширеним способом набуття нових знань серед керівників є навчання у магістратурах з державного управління національних університетів, а серед працівників – он-лайн навчання;

- найчастіше підвищення кваліфікації здійснюється в центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації службовців державної влади та посадових осіб місцевого самоврядування. Навчання за сприяння міжнародних донорських організацій в основному проходять працівники органів місцевої влади АР Крим та областей Західної України;

- найнеобхіднішими навичками для виконання своїх професійних обов'язків респонденти вважають навички усної комунікації, стратегічного планування, ведення ділових переговорів, підготовки, головування та участі у нарадах;

- найбільшим попитом серед представників місцевого самоврядування користуються навчання з питань земельного та бюджетного законодавства.

За визначенням експертів, потреба в навчанні та отриманні нових знань є вельми актуальною. Цільові групи, які потребують навчання, – це, перш за все, депутати, керівники та посадові особи органів місцевого самоврядування [5].

На сьогодні в Україні набуває поширення практика управління знаннями у сфері державного управління. Особливо активізувався цей процес за підтримки Швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” [1].

Термін “управління знаннями” (knowledge management) вперше був застосований у 1986 р. Карлом Віігом та використовувався за аналогії з такими термінами як “управління даними” та “управління інформацією” [6].

За К. Коллісоном: “управління знаннями – оксюморон, тому що ніхто не може реально управляти активом, що знаходиться в головах співробітників, та передається, головним чином, через спілкування. Але можна управляти середовищем, в якому знання створюються, відкриваються, фіксуються, обмінюються, видобуваються, підтверджуються, передаються, приймаються, адаптуються й застосовуються з метою створення цінності для справи” [1; 3; 6].

Науковці стверджують, що система управління знаннями у сфері державного управління та місцевого самоврядування створюються для такого:

- підвищення ефективності комунікацій між органами влади всіх рівнів;
- налагодження ефективного діалогу влади з громадськістю;
- формування та функціонування віртуальних спільнот професіоналів (“спільноти практики” – community of practice);
- проведення дистанційного навчання та консультування на робочому місці посадових осіб органів місцевого самоврядування, державних службовців та депутатів місцевих рад [1].

Державним фондом сприяння місцевому самоврядуванню в Україні спільно з DESPRO створена електронна платформа та проводиться курс дистанційного навчання “Управління проектами з питань місцевого та регіонального розвитку”, яка стала дієвим майданчиком для навчання посадовців місцевого самоврядування, представників громадськості та працівників органів виконавчої влади, підвищення кваліфікації, обміну досвідом, ідеями та кращими практиками. Навчання в рамках цього проекту проводиться уже три роки поспіль і стає все більш популярним.

Щороку програма дистанційного навчання вдосконалюється, коригується, переглядається, а по завершенню курсу навчання всі учасники мають змогу висловити своє бачення щодо його переваг і недоліків.

Саме такий підхід до навчання, що передбачає обов’язковість зворотного зв’язку, є найбільш дієвим. Крім того, цей курс навчання має виражену практичну спрямованість, адже по його завершенню передбачає створення реального проекту для Всеукраїнського конкурсу проектів та програм місцевого розвитку. Отже, навчання, що проводиться для представників органів місцевого самоврядування за допомогою електронної платформи проекту DESPRO, позитивно впливає на зростання людського потенціалу, ознакою чого є активізація

активності громади. У цьому контексті електронна платформа як новітній метод комунікації має велике значення, оскільки дозволяє [6]:

- систематизувати знання щодо розроблення проектів у рамках Всеукраїнського конкурсу проектів і програм розвитку місцевого самоврядування;
- ознайомити із кращими практиками розвитку місцевого самоврядування;
- набувати вміння щодо комплексного обґрунтування проекту;
- започаткувати ефективне спілкування між органами місцевого самоврядування щодо обміну досвідом та кращими практиками муніципального розвитку.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що мета такого навчання є ширшою, ніж просто отримання сукупності знань, вона стосується налагодження зв'язків між місцевими органами влади, обміну досвідом щодо шляхів вирішення нагальних проблем на місцях, надання консультацій, методичної допомоги експертами та фахівцями, тобто створення ефективної спільноти практиків, яка буде продовжувати свою роботу і поза межами навчального проекту.

Досвід формування спільноти практиків як дієвого механізму та інструменту управління знаннями є надзвичайно корисним для розвитку людського потенціалу в сільській місцевості, тим більше, що він ґрунтується на позитивних результатах схожих процесів у зарубіжних країнах. Доречно навести приклад Великої Британії, де успішно функціонує “Communities of practice for public service” (Спільнота практиків для публічного послуг), започаткована в межах проекту IDEA Асоціацією місцевого самоврядування, та Швейцарії, де в рамках проекту “Pregiosuisse” створена національна мережа знань у сфері регіонального розвитку [6].

Доцільно зауважити, що дистанційне навчання та створення інтернет-спільнот є не лише вимогою сучасного інформаційного суспільства, а й доступним ресурсом навчання, що підтверджується достатньо швидким його розповсюдженням.

Зокрема, в 2013 р. в Україні розпочав свою роботу масштабний проект “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні” за сприяння Європейського Союзу. У рамках проекту передбачено створення національної мережі фахівців та практиків з регіонального та місцевого розвитку – Регіонет [4]. На відміну від попередньої спільноти, остання передбачає залучення більш широкого кола учасників, а саме об'єднує фахівців, які є авторами тих чи інших ідей і практик, носіями знань і досвіду.

Новостворена мережа дає можливість підвищувати професійний рівень її учасників, забезпечує доступ до передової бази знань і кращих практик, сприяє обміну досвідом серед колег та об'єднує їх для вирішення комплексних задач місцевого розвитку.

Крім цього, одним із завдань Проекту ЄС “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні” є допомога Міністерству економічного розвитку та торгівлі України із розробки Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року (ДСРР-2020) та Плану реалізації цієї стратегії.

Серед основних цілей Стратегії є підвищення конкурентоспроможності регіонів, яке включає також розвиток сільських територій. На нашу думку, фактори підвищення конкурентоспроможності регіонів визначено досить обґрунтовано, але в той же час слід зауважити, що доцільніше вести мову про політику сільського розвитку, яка спрямована на розвиток, насамперед, людського потенціалу та створення умов для самореалізації сільського мешканця.

Серед основних завдань регіональної політики має стати підготовка кваліфікованих та професійних кадрів, яку здійснюють спеціалісти відповідних центральних і місцевих органах виконавчої влади, що мають знання та навички щодо розроблення та реалізації проектів регіонального розвитку [2]. Поєднання теоретичного навчання з практичним застосуванням набутих під час написання проектів місцевого розвитку знань має стати поштовхом до розвитку людського потенціалу. Прикладом ефективного поєднання теоретичного навчання та практичного розроблення проектів місцевого розвитку є проведення конкурсів на отримання міні-грантів серед сільських громадських організацій.

Такий конкурс у 2013 р. проведено Полтавською районною державною адміністрацією в рамках проекту “Підтримка багатостороннього співробітництва для розробки і впровадження місцевих стратегій сталого розвитку в трьох сільських громадах Полтавського району” за підтримки Європейського Союзу. Конкурс проводився за двома напрямками: I – ініціативи на рівні 1 – 3 суміжних сільських громад; II – ініціативи на рівні району (або в разі, коли проектом буде охоплено понад дві несуміжні сільські громади).

До участі в конкурсі залучалися громадські організації, зареєстровані в Полтавській області, які мали розробляти проекти спільно з місцевими громадами або з органами місцевої влади і органів місцевого самоврядування щодо розвитку сільського туризму в Полтавському районі.

Конкурсу передувала низка комунікативних заходів, завданням яких було ознайомлення з основами написання проектів і процесом їх реалізації.

Проведення даного конкурсу на районному рівні дало змогу виявити низку проблем досить типових для багатьох сільських громад:

- недовіра громадськості та голів сільських рад до заходів подібного характеру (вирішення місцевих проблем шляхом проведення конкурсного відбору проектів);
- пасивність громади, що заважає формуванню команди для реалізації проекту, направлено на сільський розвиток;
- відсутність активно налаштованих сільських мешканців, що готові об’єднати громаду для покращання умов життя на селі, що до певної міри викликано демографічною ситуацією, а саме переважанням у структур сільського населення людей похилого віку;
- недостатня налаштованість сільських жителів на створення громадських організацій, що мають на меті розвиток громад.

Без розв’язання цих проблем важко розраховувати на ефективну політику сільського розвитку в Україні. У зв’язку з цим все очевиднішою стає необхідність

приділення особливої уваги створенню умов для розвитку людського потенціалу на селі шляхом навчання та залучення населення до вирішення питань місцевого розвитку. Лише згуртування мешканців села для досягнення спільної мети дасть позитивні результати.

Таким чином у даній публікації проаналізовано шляхи розвитку людського потенціалу з точки зору політики сільського розвитку, виявлено можливості використання досягнень інформаційних технологій для підвищення кваліфікації та професійного рівня селян, посадових осіб місцевого самоврядування та представників державної влади.

Література:

1. *Мамагова Т.* Управління знаннями в публічному управлінні: методологічні засади та шляхи практичної імплементації в Україні / Т. Мамагова // Публічне управління: теорія та практика. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Magistr”, 2012. – № 2 (10). – С. 27–32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/1/05.pdf>.

2. Матеріали Міжнародного форуму “Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surdp.eu/International-forum-handouts>.

3. Обучение, фиксирование, обмен и использование знания, опыта и ценных практик. Объяснение Knowledge management (управление знаниями) Collinson и Parcell [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.12manage.com/methods_collison_knowledge_management_ru.html.

4. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surdp.eu/>.

5. Попит на знання та існуючі практики задоволення цього попиту у системі органів місцевої влади [Електронний ресурс] // Соціологічне дослідження виконано Інститутом соціології НАН України ; Благодійним фондом “Інтелектуальна перспектива” для Українсько-швейцарського проекту “Підтримка децентралізації в Україні”. – К., 2011 . – Режим доступу : http://despro.org.ua/media/articles/demand_for_knowledge_and_existing_practices_on_mee.pdf.

6. Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні (на прикладі організації дистанційного навчання посадових осіб місцевого самоврядування у рамках Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування) : навч. посіб. / [О. Тертишна (кер. авт. колективу), О. Гарнець, І. Катерняк та ін.] ; рец. : В. Загорський, С. Серьогін ; за заг. ред. О. Рафальського, С. Малікова. – К. : Держ. фонд сприяння місц. самовряд. в Україні. – К. : Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO, 2012. – 170 с.

Надійшла до редколегії 04.02.2014 р.